

SÚKROMNÉ VOJENSKÉ SPOLOČNOSTI V PROTIPOVSTALECKOM BOJI Diskusia nad konceptmi Erika Princeho

PRIVATE MILITARY COMPANIES IN COUNTERINSURGENCY Discussion about Erik Prince´s concepts

Dominik Plávka^a

Abstrakt

Predložený text sa zaoberá analýzou súkromných vojenských spoločností pri ich využití ako aktéra v protipovstaleckom boji v Afganistane z pohľadu návrhu Erika Princeho a aplikovania na teóriu Davida Kilcullen. Prvá časť textu sa venuje teoretickému a terminologickému vymedzeniu základných pojmov z tejto problematiky. Kľúčovou časťou textu je následná analýza Princeho návrhu a aplikácia na teóriu protipovstaleckého boja. Záver prináša celkové zhrnutie a odporúčania vychádzajúce z uskutočnenej analýzy.

Abstract

This text deals with the analysis of private military companies as an counterinsurgency actor in Afghanistan from the point of view of Erik Prince's proposal and application to the theory of David Kilcullen. The first part of the thesis deals with the theoretical and terminological definition of the basic concepts of this issue. A key part of the thesis is the subsequent analysis of the Prince's proposal and application to the theory of counterinsurgency. The conclusion of the work brings a general summary and recommendations based on the analysis.

Klíčová slova

Súkromné vojenské spoločnosti; kontraktori; Erik Prince; protipovstalecký boj; obyvateľstvo; vláda; Afganistan.

Keywords

Private military companies; contractors; Erik Prince; counterinsurgency; population; government; Afghanistan.

^a Department of Political Science, Faculty of Social Studies, Masaryk University. Brno, Czech Republic. E-mail dominik.plavka@gmail.com

Úvod

Asi najznámejšia a zároveň najelementárnejšia poučka o protipovstaleckom boji hovorí, že základom úspechu pre miestnu vládu je zisk „hearts and minds“ (srdca a mysli) lokálneho obyvateľstva. Uskutočnenie v praxi však nie je také jednoduché, o čom svedčí už aj v súčasnosti 17 ročná prítomnosť americkej armády v Afganistane, ktorá spočiatku prebiehala ako protiteroristická operácia proti hnutiu Taliban a v ďalších rokoch sa transformovala na boj proti vzniknutým protipovstaleckým skupinám vrátane už zmieného Talibanu.

Výraznou pomocou pre americkú armádu v tomto boji, zároveň však aj finančne náročnou, sú súkromné vojenské spoločnosti. Tie už od začiatku zabezpečujú služby komplexného charakteru, a to dodávky jedla, zásob, oblečenia alebo stavby vojenského aj civilného charakteru. Tu nimi poskytované služby ani zďaleka nekončia, pretože poskytujú ochranu objektom, konvojom, americkým úradníkom alebo politikom počas ich pobytu v Afganistane, trénujú afganských vojakov a policajtov a dokonca sú v určitých prípadoch aj zapojení do bojových aktivít.

Ani po 17 rokoch prítomnosti americkej armády a bohatej finančnej aj hospodárskej pomoci sa afganskej vláde nedarí získať kontrolu nad celým územím svojej krajiny. Naopak, v roku 2017 Taliban kontroluje približne 40 % územia Afganistanu. V rámci americkej administratívy (ale rovnako aj medzi odbornou verejnosťou) prebiehajú debaty o úplnom stiahnutí jednotiek z krajiny alebo o navýšení ich počtov. A práve do tejto dilemy vstupuje zakladateľ najznámejšej súkromnej vojenskej spoločnosti, Erik Prince. Predstavuje svoj návrh, podľa ktorého je možné výrazne zlepšiť situáciu v Afganistane rozmiestnením určitého počtu zamestnancov súkromných vojenských spoločností, kontraktorov, pričom v krajine s výnimkou jednotiek špeciálnych síl nebudú prítomní žiadni americkí vojaci.

Princeho návrh nebol americkou administratívou prijatý, pričom mimo jeho skutočnú efektívnosť to vysoko pravdepodobne súvislo aj s kontroverznou postavou jeho predkladateľa. Napriek tomu však prináša návrh na diskusiu o využití služieb súkromných vojenských spoločností v protipovstaleckom boji, a to nielen ako podporovateľov armádných zložiek, ale aj ako priamych aktérov v takomto boji.

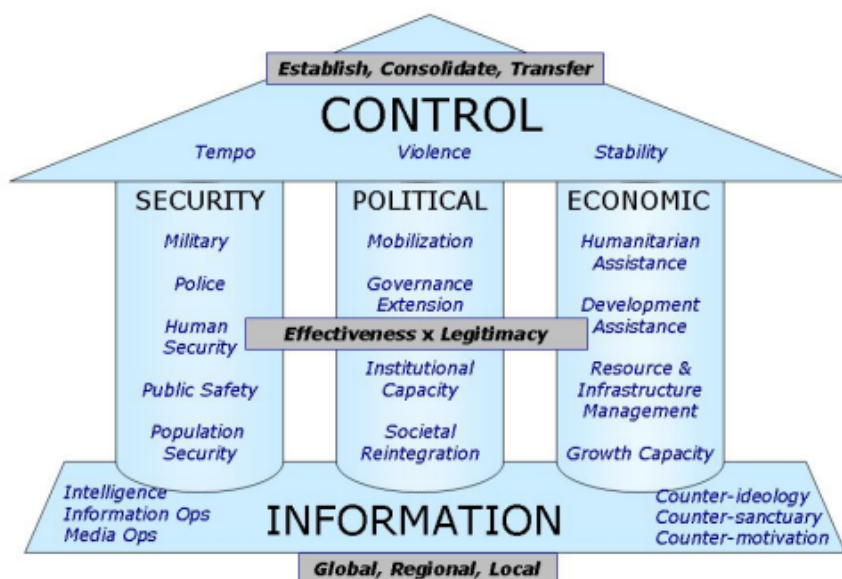
TEÓRIA PROTIPOVSTALECKÉHO BOJA PODĽA D. KILCULLENA

Povstalecký a protipovstalecký boj

Protipovstalectvo, alebo protipovstalecký boj, („counterinsurgency“) zahŕňa široké spektrum opatrení, ktoré vláda uskutočňuje v snahe poraziť povstalcov. Medzi ne patria politické, administratívne, vojenské, ekonomické, psychologické alebo informatívne opatrenia, takmer vždy praktizované vo vzájomných kombináciách, ktoré v praxi závisí podľa charakteru vlády štátu, v ktorej prebieha vzbura. David Kilcullen opisuje prostredie protipovstaleckého boja ako veľmi premenlivé. Obe strany konfliktu sú súčasťou extrémne rýchleho, komplexného a nepretržitého procesu prispôsobovania sa. Ak je protipovstalecký boj nemenný, povstalci si dôkazu rýchlo vyvinúť vlastné odpovede na opatrenia namierené proti nim. Kilcullen vyzdvihuje imperatív, ktorý hovorí o potrebe detailne porozumieť určitému prostrediu v určitom čase podľa jeho vlastných podmienok

spôsobom, akým ho chápu miestni obyvatelia. Tým odmieta snahu o vytváranie analógií alebo štandardizovaných návodov podľa skúseností z iných konfliktov z minulosti. Protipovstalecký boj teda musí byť prispôbený špecificky danému konfliktu a zároveň flexibilný neustálej adaptácii. Organizačné vzdelávanie a adaptácia sú kľúčovými faktormi úspešného boja. Ako schematický model, podľa ktorého je možné prispôbiť protipovstalecký boj na konkrétny príklad z praxe uvádza tzv. tri piliere protipovstaleckého boja (Obrázok 1). Jednotlivé stĺpy obsahujú niekoľko ďalších súčastí. Práve oni predstavujú štruktúru, podľa ktorej budú analyzované súkromné vojenské spoločnosti ako aktér v protipovstaleckom boji.¹

Obrázok 1: Tri stĺpy protipovstaleckého boja²

Zdroj: KILCULLEN, David. Three pillars of Counterinsurgency. 2006, Remarks delivered at the U.S. Government Counterinsurgency Conference. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2NEg0tc>

¹ KILCULLEN, David. *Counterinsurgency*. New York: Oxford University Press, 2010. s. 2-3. ISBN 9780199737499.

SÚKROMNÉ VOJENSKÉ SPOLOČNOSTI

Definícia

Pojmom súkromné vojenské spoločnosti (PMC) sa označujú legálne ustanovené multinárodné komerčné spoločnosti ponúkajúce služby, ktoré zahŕňajú potenciál na uplatňovanie sily systematickým spôsobom a vojenskými prostriedkami a prenos alebo zvýšenie tohto potenciálu pre klientov. Potenciál na uplatnenie sily sa môže prejavit' napríklad pri poskytovaní rozsiahlej škály ochranných služieb v lokálnych nestabilných podmienkach. K zvyšovaniu potenciálu klienta potom dochádza pri poskytovaní odborného vojenského výcviku. Z dôvodu prítomnosti PMC môže práve potenciál využitia sily odradiť agresora od prípadného útoku ako nožnej akcie v danej situácii. Spoločnosti takisto ponúkajú služby, do ktorých potenciál použitia sily nespadá, napríklad výcvik v nekonfliktných zónach, riadenie a údržba strategických zariadení, preprava a komunikačná infraštruktúra.³

Peter W. Singer rozdeľuje podľa poskytovaných služieb súkromné vojenské spoločnosti do troch kategórií:

- *Poskytovatelia vojenských služieb (military provider firms)* - PMC orientované na taktické prostredie - bojisko. Priame vedenie bojovej činnosti, poskytovanie špecialistov v rámci bojujúcich jednotiek pravidelnej armády svojho klienta alebo služieb velenia a riadenia bojujúcich jednotiek. Spoločnosti v takýchto prípadoch nedoplňujú klientove ozbrojené jednotky, ale skôr vytvárajú vlastné entity so samostatným vedením bojovej činnosti.⁴
- *Poskytovatelia konzultačných a poradenských služieb (military consultant firms)* - spoločnosti poskytujúce poradenstvo a výcvikové služby spojené s vojenskými operáciami a reštrukturalizáciou ozbrojených síl klienta. Ponúkajú strategické, operačné alebo organizačné analýzy. Na bojisku však nepôsobia. Hoci je ich úlohou zdvihnúť strategickú a taktickú úroveň svojho klienta, len ten samotný je zodpovedný za dianie na bojisku. Môžu pomáhať pri vytváraní demokratických štruktúr v armáde, asistovať ministerstvu obrany pri vytváraní legislatívy, nariadení a rozhodovacích procesov alebo pri výbere a dovoze zbraní zo zahraničia. Dôležitou súčasťou nimi poskytovaných služieb je výcvik armádnych jednotiek klienta, a to buď dlhodobou účasťou pri výcviku armády alebo pred bezprostredným nasadením bojových jednotiek do konfliktu.⁵
- *Poskytovatelia podporných vojenských služieb (military support firms)* - takéto spoločnosti poskytujú nepriamu vojenskú pomoc a asistenciu v oblastiach, akými sú napr. logistika, technická podpora, zásobovanie a preprava. Táto kategória predstavuje najväčšiu časť z množiny PMC. Niektoré spoločnosti zabezpečujú armádnym zložkám sortiment služieb od ubytovania, cez stravu, doručovanie pošty až po pitnú vodu. Teda tie potreby, ktoré nesúvisia priamo s bojovou činnosťou, avšak bez nich by samotný boj bol neefektívny alebo v určitých prípadoch až nemožný.

³ SINGER, Peter.W. *Corporate warriors: the rise of the privatized military industry*. s. 5-6. Ithaca: Cornell University Press, 2003. Cornell studies in security affairs. ISBN 0-8014-8915-6.

⁴ Ibid. s. 30

⁵ Ibid. s. 31

Singer zároveň priznáva skutočnosť, že takéto rozdelenie predstavuje skôr konceptuálny rámec ako zafixované zaradenie každej firmy do vybranej sféry. Niektoré spoločnosti totiž jednoznačne zapadajú do jednej kategórie, zatiaľ čo iné ležia na hraniciach dvoch alebo všetkých troch, čím v podstate pripodobňuje fungovanie súkromných vojenských spoločností k hocijakému inému biznisu a priemyslu.⁶

KONCEPTY Z NÁVRHU ERIKA PRINCEHO

Erik Prince je americký biznismen, bývalý člen amerických špeciálnej jednotky *Navy SEAL* a známy predovšetkým ako zakladateľ súkromnej vojenskej spoločnosti *Blackwater*, v ktorej do roku 2009 pôsobil ako generálny riaditeľ. Podľa žurnalistu Jeremyho Scahilla je ho možné charakterizovať ako podporovateľa republikánskej strany, amerického nacionalizmu a hard power s úmyslom rozširovať americké a kresťanské ideály vo svete.⁷

V auguste 2017 na internetovej stránke periodika *The New York Times* publikoval svoj návrh, ktorý má podľa neho znížiť finančné náklady a počty zabitých amerických vojakov v Afganistane a zefektívniť boj proti povstalcom. Označuje ho ako *Strategická ekonomia sily* (*A Strategic Economy of Force*)⁸.

„Lietajúce tigre“

Erik Prince na začiatku svojho textu upriamuje pozornosť na tzv. *Lietajúcich tigrov* (*The Flying Tigers*), čo bola prezývka pre *Americkú dobrovoľnícku skupinu* (*American Volunteer Group*, *AVG*)⁹. Táto jednotka by podľa neho mohla byť riešením pre súčasnú situáciu v Afganistane, pretože má s kontraktormi niekoľko spoločných charakteristík:

- Boj za záujmy USA a krajiny, v ktorej pôsobia;
- Americký pôvod;¹⁰
- Platení za službu;
- Rovnaké hrdinstvo a patriotizmus ako americkí regulárni vojaci.

Prince zdôrazňuje, že tak ako *Lietajúce tigre* neboli označovaní za žoldnierov, rovnako tak nie sú nimi ani kontraktori súkromných vojenských spoločností. Jednotka amerických dobrovoľníkov nebola primárne vytvorená za účelom zisku (hoci jej členovia boli platení), ale politickým rozhodnutím amerického prezidenta Franklina Roosevelta s cieľom

⁶ Ibid. s. 32

⁷ SCAHILL, Jeremy. *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*. s. 86, London: Serpent's tail, 2008.

⁸ PRINCE, E. Contractors, not Troops, Will save Afghanistan. In: *NY Times*. [cit. 2018-9-26].

Dostupné z: <https://nyti.ms/2vFpaso>

⁹ Jednotka dobrovoľníkov sa skladala z približne 300 vojakov americkej armády, námorníctva a letectva. Pôsobila na prelome rokov 1941/42 ako inkorporovaná súčasť čínskej armády bojujúcej proti Japonskému cisárstvu, ktorému v bojoch zostrelila takmer 300 lietadiel.

¹⁰ Nie absolútne platné, pretože Prince v inom rozhovore spomenul aj najímanie bývalých členov špeciálnych síl z USA, Veľkej Británie, Francúzska, Kanady, Nemecka, Švédska, Nórska, Južnej Afriky, Nového Zélandu a Austrálie, viac v ROGIN, Josh. Inside Erike Prince's secret proposal to outsource the war in Afghanistan. In: *Washington Post*. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z:

<https://wapo.st/2lgH241>

poskytnúť Číne vojenskú pomoc, pod ktorej armádu boli organizačne zaradení.¹¹ Preto nie je legitímne jednotku *Lietajúcich tigrov* označovať ako žoldnierov, čo sa zhoduje aj s Princeho tvrdením.

Problematika podobnosti *Lietajúcich tigrov* a kontraktorov pracujúcich pre PMC v Afganistane stojí viac na filozofickej báze ako na tej odbornej. Z pohľadu klasifikácie Singera by sa jednotka zaradzovala do poskytovateľov vojenských služieb, keďže pôsobila priamo na bojisku. Sporným by však bolo označiť AVG ako súkromnú vojenskú spoločnosť, pretože nebola súkromná - podporoval ju priamo štát. PMC pracujú na základe zmluvy so svojim klientom a tých môžu mať výrazne etnicky alebo nábožensky ambientných, zatiaľ čo AVG vznikli na základe politickej objednávky a tým pádom nepracovali ako nezávislý subjekt. Jej zamestnanci boli americkými vojakmi, ale nie v aktívnej službe, a aj zo samotného názvu vyplýva, že sa jednalo o dobrovoľníkov, podobne ako u zamestnancov PMC. Kľúčovým faktorom u oboch entít zostáva ich motivácia (o ktorej však v súčasnosti neexistujú konkrétne výskumy), v rámci ktorej Prince zvyrazňuje boj za americké národné hodnoty. Nedodáva však fakt, že len 36 % kontraktorov v Afganistane v roku 2017 pochádza z USA, takže sa dá len ťažko predpokladať, že by tieto hodnoty boli ich hlavnou motiváciou. Tou sa pri kontraktoroch zdá byť predovšetkým vysoké finančné ohodnotenie.¹²

Iný argument proti tejto analógii pridáva Sean McFate, opisujúci *Lietajúcich tigrov* ako amerických vojakov, ktorí sa vzdali svojej uniformy a bojovali ako civilisti za záujmy Spojených štátov (v tom čase USA neboli oficiálne vo vojnovom stave s Japonskom) a následne po skončení vojny sa opäť vrátili do americkej armády, čiže diferentný prípad od kontraktorov bojujúcich v mene svojho klienta za finančnú odmenu.¹³ Preto porovnanie *Lietajúcich tigrov* a kontraktorov pôsobiacich v Afganistane by bolo vhodné ak by zamestnancov PMC vyberali na základe osobnej motivácie, presvedčenia a len spomedzi národne zmýšľajúcich amerických občanov.

Princeove alternatívne riešenie

Debata okolo troch možností spočíva v rozhodovaní amerického prezidenta Donalda Trumpa v lete 2017, ktorého cieľom má byť stanovenie nového postupu pri čestnom ukončení vojny v Afganistane. Podľa Princeho čelí Trump dvom možnostiam - úplnému stiahnutiu amerických jednotiek alebo pokračovaniu v doterajšej stratégii. Podľa Princeho tretia možnosť predstavuje vyslanie 2000 vojakov amerických špeciálnych jednotiek (a k nim príslušnému personálu) a kontraktorov v počte 6000 ľudí. To by afganskej armáde poskytovalo podpornú štruktúru a zároveň umožnilo americkým regulárnym jednotkám návrat do USA.

Prince tento návrh obhajuje nasledujúcimi argumentmi:

- Mali to byť práve americké špeciálne sily, ktoré na začiatku americkej invázie do Afganistanu v 2001 spôsobili devastačné škody Talibanu a Al-Kaíde. S príchodom konvenčných síl došlo k postupnému znižovaniu úspešnosti.

¹¹ REGAN, Ronald. *American Volunteer group*. HistoryNet. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z:

<https://bit.ly/2Q842ES>

¹² Viac napríklad svedectvá kontraktorov pracujúcich pre *Blackwater*, ref. Scahill 2008

¹³ MCFATE, Sean. I was a mercenary. Trust me: Erik Prince's Plan is Garbage. In: *Politico*. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://politi.co/2ixEi6o>

- Pravidelná 6 až 9 mesačná rotácia amerických jednotiek umožňuje povstalcom adaptovať sa americkému spôsobu boja, fungovaniu hliadok, komunikácii a operáciám vojakov, ktorí nemajú dostatočné vedomosti a skúsenosti s protipovstaleckým bojom.
- Úspora 20 % financií zo súčasných vydatkov na kampaň a zníženie počtu zabitých amerických vojakov.
- Až 80 % všetkých ofenzívnych bojových akcií v Afganistane vykonávajú afganské špeciálne jednotky, ktoré sú trénované americkými špeciálnymi silami.

Samotné prevedenie tohto návrhu si Prince predstavuje tak, že bývalí členovia špeciálnych síl (kontraktori) by žili, trénovali a hliadkovali spolu s afganskými vojakmi na vojenskej organizačnej úrovni rôt alebo práporov. Kontraktori by pri takomto pôsobení naplno využili svoje skúsenosti a znalosti pri pomoci afganskej armáde len vo forme pomocných jednotiek. Zároveň by ich konanie bolo v súlade s afganskými pravidlami zapojenia do boja, čo by malo konzekventne vyústiť v ukončenie tzv. stigmy zahraničných okupačných síl. Navyše by leteckú vzdušnú podporu poskytovali afganskí piloti, lietajúci pod štátnym označením, pričom v lietadlách by sa s pilotom nachádzal aj druhý pilot - kontraktor, ale rozhodnutia o použití zbraní by zásadne vydával afganský veliteľ na palube. Všetci kontraktori by podliehali Kódexu vojenského práva.

ANALÝZA PRINCEHO NÁVRHU

V predchádzajúcej kapitole sa spomína, že Erik Prince predniesol svoj návrh ako reakciu na očakávané rozhodnutie amerického prezidenta Trumpa o ďalšom pôsobení amerických síl v Afganistane. Vojna v Afganistane sa pre USA nevyvíja pozitívne, Taliban ovláda viac než 40 % územia štátu a tretinu afganskej populácie.¹⁴

Lander, Schmitt a Gordon tvrdia, že daný návrh vymyslel Prince spolu so Stephenom Feinbergom¹⁵ na žiadosť od (v tom čase) hlavného prezidentovho stratéga Stephena Bannona a vedúceho poradcu Jareda Kuschnera. V polovici júna 2017 Bannon tento návrh predniesol ministrom obrany Jimimu Mattisovi a národnému bezpečnostnému poradcovi H. R. McMasterovi, ktorí ho však zamietli.¹⁶

Nasledujúca časť textu rozoberá najprv hlavné námietky voči tomuto návrhu a následne aj koncepty, ktoré sú hodnotené kladne.

Kritika

Na začiatku tejto podkapitoly je nutné podčiarknuť fakt, že výrazná väčšina odborných textov alebo publicistických článkov analyzujúcich Princeho návrh sa k nemu stavia negatívne.

Prvý problémový bod ukazuje výskum, podľa ktorého prítomnosť súkromných kontraktorov znižuje vojenskú efektívnosť pri spolupráci zamestnancov PMC a regulárnych vojakov.

¹⁴ WARD, Alex. The founder of Blackwater hopes Trump will give him some new business in Afghanistan. In: Vox [online], 2017, [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2u6oE9j>

¹⁵ Americký miliardár vlastníaci jednu z najväčších PMC vo svete, *DynCopr International*.

¹⁶ LANDER, Mark. - SCHMITT, Eric. - Michael GORDON. Trump Aides Recruited Businessmen to Devise Options for Afghanistan. In: *NY Times* [online], 2017, [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://nyti.ms/2sYHoaT>

Dôvodom majú byť predovšetkým komplikovaná koordinácia, velenie a kontrola aktivít a negatívny vzájomný postoj týchto dvoch typov vojenských síl pri spoločných operáciách¹⁷.

Prieskum od analytickej spoločnosti RAND¹⁸ skúmal názory zamestnancov amerického ministerstva obrany a ministerstva zahraničných vecí na pôsobenie súkromných vojenských služieb v Iraku. Z neho vyplývajú nasledujúce skutočnosti:

- Platová disparita v prospech vyšších príjmov kontraktorov pracujúcich pre PMC má negatívny dopad na regrutáciu, správanie a morálku vojakov.
- Väčšina zamestnancov ministerstva zahraničia si myslí, že ozbrojení kontraktori väčšinou nerešpektovali medzinárodné práva, kultúrne zvyklosti a zákony v Iraku.
- Väčšina zamestnancov ministerstva obrany nemá priamu skúsenosť s neuposlúchnutím rozkazu kontraktorom, ktorý ho dostal od armádneho veliteľa.
- Väčšina zamestnancov si myslí, že kontraktori poskytujú nevyhnutné kapacity pre americkú vládu.
- Výrazná väčšina zamestnancov si myslí, že ozbrojení kontraktori prispievajú k cieľom americkej zahraničnej politiky pozitívne aj negatívne.¹⁹

Podľa Princeho návrhu však kontraktori budú zapojení predovšetkým medzi vojakmi afganskej armády. S nimi spolupracovali aj predtým, keďže im kontraktori poskytovali výcvik, logistické a konštrukčné služby. Vo viacerých prípadoch aj bezpečnostné služby, kedy okrem stráženia komunikácií a budov napríklad spoločnosť *DynCopr International* zabezpečovala ochranu afganskému prezidentovi Karzaimu.²⁰

Okrem týchto služieb však podľa Princeho by mohli kontraktori aj hliadkovať a byť spolu s afganskou armádou zapojení do bojových akcií. Pri zapojení takéhoto typu však dochádza k riziku, že by pod tlakom situácie a prípadnom ohrození vlastného života mohli kontraktori neuposlúchnuť rozkazy nadriadeného afganského veliteľa a konať nezávisle od ním nariadených príkazov. Preto je problematické zodpovedne prehlásiť, či by dokázali kontraktori synergicky pôsobiť s vojakmi afganskej armády, a nepovažovať tento stav za automatický.

Druhá kritická námietka spočíva v otázke, ako by sa Princemu podarilo získať dostatočný počet vhodných kontraktorov. Z návrhu totiž vyplýva, že prítomní kontraktori v Afganistane by plnili službu predovšetkým priamo v bojovej zóne, týkalo by sa to teda vojenských kontraktorov a nie tých civilných. V júli 2017 sa v Afganistane nachádzalo 3734 bezpečnostných kontraktorov, z nich len 1695 bolo ozbrojených a teda vhodných na službu podľa Princeho návrhu. Štatistiky ministerstva obrany však neuvádzajú, koľko z týchto kontraktorov pochádza z USA.

Tzv. „pool“ pre hľadanie nových zamestnancov PMC sa pohybuje rádovo v desiatkach tisícoch bývalých členov špeciálnych síl len v samotných Spojených štátoch. Autorovi sa

¹⁷ DUNIGAN, Molly. How to Destroy Afghanistan: Establish a Private Contractor Army. In: *The National Interest* [online]. 13. 8. 2017 [cit. 2018-12-21]. Dostupné z: <https://bit.ly/2xDzOTI>

¹⁸ Pri interpretovaní výsledkov prieskumu je nutné brať do úvahy jeho relevantnosť kvôli roku jeho vytvorenia.

¹⁹ RAND. *Hired guns: Views About Armed Contractors in Operation Iraqi Freedom*. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2lfjtbH>

²⁰ BEAMONT, P. *US pulls out Karzai's military bodyguards*. In: *The Guardian* [online] 24. 11. 2002 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2Dv4pbp>

nepodarilo získať informácie o počte týchto veteránov, ktorí by po skončení aktívnej služby začali pracovať pre PMC, avšak predpokladá, že približne 5000 z nich sa Princemu podarilo nájsť a zamestnať ako kontraktorov v Afganistane. Problémom by však mohla byť organizácia a logistické vyriešenie okamžitého nasadenia takehoto počtu kontraktorov, pričom Prince nespomína, v akom časovom rámci by bolo možné jeho návrh zrealizovať. Prince síce podotýka, že ako kontraktorov by najímal bývalých členov amerických špeciálnych jednotiek, ale McFate oponuje tým, že súkromná bezpečnosť je biznis ako každý iný a Prince by podľa neho zamestnal aj kontraktorov z tzv. krajín tretieho sveta, ktorým by nemusel poskytovať vysoký plat a tak by dokázal ušetriť finančné prostriedky²¹.

Molly Dunigan okrem toho pripomína, že u 23 % kontraktorov²², ktorí slúžili v zahraničí (mimo územie USA), sa potvrdil tzv. post traumatický stresový syndróm, čo by mohlo byť závažným problémom pre hľadanie dostatočných vhodných kapacít zamestnancov PMC pre Afganistan.²³

Na základe iného rozhovoru²⁴ s Princem sa dá predpokladať, že by naozaj došlo k zamestnaniu kontraktorov z iných krajín, či už z kapacitných alebo finančných dôvodov. To by vážne narušilo ním predstavovaný návrh o Američanoch bojujúcich pod záštitou súkromných vojenských spoločností za americké ciele. Z dostupných informácií sa dá teda predpokladať, že pokiaľ by bol Princeho návrh schválený a zrealizovaný, ako kontraktori by nepracovali výlučne americkí veteráni a preto je táto kritická námietka opodstatnená.

Tretím problémom je legitímnosť akcií kontraktorov. Zákony Spojených štátov zakazujú zamestnávanie kontraktorov pre vojenské bojové úlohy a povolenie k použitiu zbraní platí len v prípade sebaobrany. Podľa zdrojov z Bieleho domu Prince navrhoval, aby sa zmluvy kontraktorov zaradili nie pod Článok 10 *Kódu amerických zákonov*, ktorý upravuje vojenské operácie, ale pod Článok 50, ktorý upravuje utajované operácie. To by však vážne narušilo transparentnosť práce kontraktorov v Afganistane a zabránilo verejnej kontrole. Okrem toho síce Prince navrhuje, aby kontraktori spadali ako subjekt *Kódexu vojenskej spravodlivosti*, zároveň by však neboli zahrnutí v bilaterálnej dohode medzi USA a Afganistanom, takže by nebolo zrejmé, pod ktoré právne orgány spadajú.²⁵

Dá sa teda predpokladať, že takáto nejednoznačnosť v legitimitě pôsobenia a fungovania kontraktorov by vyvolávala nielen medzi miestnym obyvateľstvom skôr negatívne pocity a viac v nich utvrdzovala domnienku, že pracujú ako žoldnieri. S týmto súvisí aj politický rozmer nasadenia kontraktorov spolu s afganskou armádou, pretože protipovstalecký boj sa aj podľa Kilcullena odohráva predovšetkým v myšliach miestneho obyvateľstva a pokiaľ by vedľa národnej afganskej armády videli pôsobiť kontraktorov, mohlo by to spôsobiť stratu dôvery v nezávislosť a suverenitu štátneho vojska. V otázke legitimity je nemenej dôležitý postoj širokej verejnosti a takisto aj lokálneho obyvateľstva voči kontraktorom, čo súvisí s viacerými škandálmi a porušovaním ľudských práv, ktorých sa v minulosti dopustili.

²¹ MC FATE, ref. 13

²² Jedná sa o obzvlášť vysoké číslo, pretože u amerických vojakov sa táto štatistika pohybuje v rozmedzí 8-10 % a medzi civilistami asi 6 %, a okrem toho sa na liečbu tohto syndrómu u kontraktorov nevyčleňujú žiadne finančné prostriedky.

²³ DUNIGAN, ref. 17

²⁴ Viac poznámka č. 33

²⁵ ROGIN, ref. 10

Štvrtým faktorom je Princem preceňovaná možnosť ušetriť Spojeným štátom až 20 % výdavkov na afganskej misii, celkovo cez 40 miliárd dolárov za rok. Prince tento odhad nepodložil žiadnym výpočtom, avšak nepredpokladá sa, že by jeho odhad bol správny. Phillip Carter síce priznáva, že kontraktori môžu byť v niektorých prípadoch lacnejší ako regulárni vojaci Spojených štátov, to však závisí od uhla pohľadu a konkrétnej situácie²⁶. Napríklad ochrana americkej ambasády v Bagdade by za využitia služieb kontraktorov stála 78 miliónov dolárov za rok, zatiaľ čo by ochrana americkými vojakmi za rovnaký čas predstavovala 858 miliónov dolárov.²⁷ Výraznou slabinou takýchto výpočtov však zostáva to, že do hodnoty kontraktov a zmlúv nie je započítaná cena regrutácie, výcviku, tréningov (a po skončení aktívnej služby dôchodky a starostlivosť), ktoré kontraktori získali napríklad počas predošlého pôsobenia v americkej armáde. Z toho vyplýva, že kým okamžitá cena služieb kontraktorov je na prvý pohľad výrazne nižšia, z dlhodobejšieho hľadiska (predovšetkým ak sa jedná o amerických veteránov) môže byť tento nepomer oveľa menší.

David Isenberg sa zaoberal benefitmi poistenia a odškodňovania pri úrazoch alebo smrti pre kontraktorov aj vojakov americkej armády. Výsledkom jeho výskumu bolo naopak to, že kým kontraktorom bola poskytovaná rovnaká zdravotná starostlivosť ako vojakom, následné finančné odškodnenia boli nižšie oproti takým, ktoré dostávali vojaci. To by teda potvrdzovalo prechádzajúcu vetu o dlhodobejšom vyrovnanom pomere vo finančnej náročnosti najímania kontraktorov a využívania regulárnych jednotiek.²⁸

K podobným výsledkom sa dopracoval aj Scott Amey, ktorý cituje výsledky vládneho prieskumu na ministerstve obrany. Podľa nich je najímanie kontraktorov až 3 krát drahšie ako využívanie zamestnancov ministerstva. Výpočet vychádza zo štatistiky, že kým ministerstvo obrany minulo za rok 2010 polovicu finančných zdrojov za vykonanú prácu na kontraktorov, tí tvorili len približne pätinu všetkých pracujúcich pre tento štátny orgán. Naopak, na zaplatenie civilných zamestnancov, ktorí tvorili takmer tretinu zamestnancov, bolo vynaložených len 21 % nákladov (viac Obrázok 2).²⁹

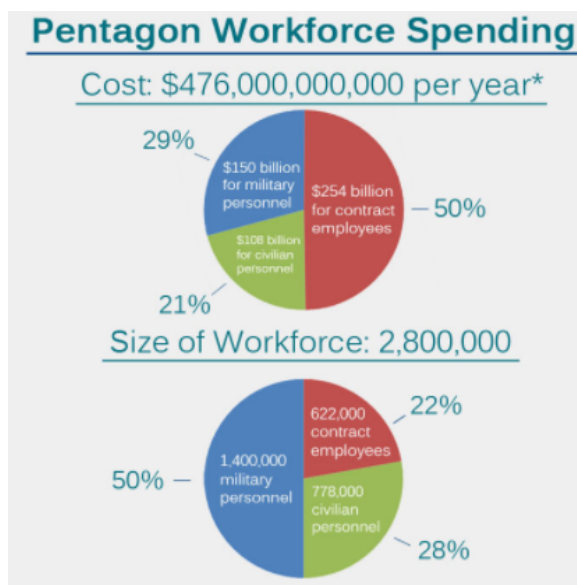
²⁶ CARTER, P. *No More Private Wars*. Slate. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2xzBTQr>

²⁷ *Warfighter Support: A Cost Comparison of Using State Department Employees versus Contractors for Security Services in Iraq*. United States Government Accountability Office [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://www.gao.gov/new.items/d10266r.pdf>

²⁸ ISENBERG, D. Are Private Contractors Really Cheaper? In: *TIME* [cit. 2018-9-26] 23. 7. 2013 [online]. Dostupné z: <https://ti.me/2Dyb5W6>

²⁹ AMEY, D. *DoD Contractors Cost Nearly 3 Times More Than DoD Civilians*. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2MWXc3f>

Obrázok 2: Pomer vynaložených peňazí a počtu zamestnancov pracujúcich pre ministerstvo obrany USA

Zdroj: AMEY, D. *DoD Contractors Cost Nearly 3 Times More Than DoD Civilians*. [cit. 2018-9-26].
 Dostupné z: <https://bit.ly/2MWXc3f>

Táto štatistika síce len na hrubo porovnáva pomery medzi nákladmi a zamestnancami, ale potvrdzuje predpokladané závery, že Princeho návrh by nemusel finančné priniesť také veľké úspory, ako jeho autor odhaduje. Zároveň je viac než pravdepodobné, že pokiaľ by malo dôjsť k reálnemu zvažovaniu nad uskutočnením tohto návrhu, americká vláda by si dala urobiť obširnejšie výskumy na jeho reálnu finančnú efektívnosť, ktoré by poskytli relevantnejšie³⁰ informácie ako v texte použité čiastkové výskumy.

Piatym bodom kritiky voči návrhu Erika Princeho je jeho samotná efektívnosť. Odborná verejnosť kriticky nazerá na predstavu, že by 6000 kontraktorov dokázalo pomôcť afganskej armáde získať kontrolu nad celým územím v krajine. Napríklad McFate zvyrazňuje, že ak misia Severoatlantickej aliancie pred ôsmimi rokmi nedokázala v Afganistane uspieť so 140 000 vojakmi v situácii, kedy bol Taliban na ústupe, je nereálne, aby takýto malý počet kontraktorov dokázal zmeniť stav v súčasnosti, keď Taliban kontroluje polovicu územia krajiny. K tomu dodáva, že Prince vlastne vôbec nepridáva nový koncept vedenia boja, pretože kontraktori by vykonávali rovnaké činnosti ako aj doteraz (s výnimkou vlastnej leteckej podpory) a len by došlo k zníženiu počtov ich a aj amerických vojakov³¹.

³⁰ Predovšetkým zamerané konkrétne na problematiku afganskej misie a s prihliadnutím na aktuálnu situáciu na trhu privatizovanej bezpečnosti (ceny, ponuky a možnosti súčasných PMC).

³¹ MCFATE, ref. 13

Podľa autora je viac ako nereálne, aby dokázal taký nízky počet kontraktorov v Afganistane účinne pôsobiť. Všetky aktivity kontraktorov by sa museli sústrediť na spoluvedenie boja s afganskou armádou, v ktorej však neustále prevláda korupcia a dochádza k útokom na svojich vlastných členov. Okrem toho významná väčšina zamestnancov PMC slúži predovšetkým v logistike, konštrukcii a udržiavaní rôznych zariadení a ak by náhle museli ukončiť činnosť alebo presunúť sa do bojovej zóny, vážne by to narušilo miestnu infraštruktúru. Okrem toho pri tak rozsiahlej krajine so zložitým terénom je nereálne, aby kontraktori mohli byť prítomní vo všetkých požadovaných lokalitách v dostatočnom počte.

Protipovstalecký boj je úspešný predovšetkým vtedy, keď sa domáce obyvateľstvo cíti bezpečne a že je mu výhodnejšie patriť k tej-ktorej strane (v tomto prípade na tej vládnej). Autor si preto myslí, že pri zrealizovaní Princeho návrhu by došlo ku rapídному zníženiu alebo až kolapsu schopnosti afganských síl viesť bojové operácie, pri ktorým im doteraz výrazne pomáhali regulárne americké jednotky. V prípade, ak by sa totiž americké špeciálne jednotky objavovali priamo v teréne len pri útočných operáciách, vyvolalo by to tiež negatívny obraz medzi obyvateľstvom, že americkí vojaci sa zameriavajú len na likvidovanie povstalcov, ale ich cieľom nie je vybudovanie lepšieho priestoru na život pre miestnych.

Kladný prínos návrhu

Napriek prevažne negatívnemu hodnoteniu sa v Princeho návrhu nachádzajú aj koncepty, nad ktorými sa pravdepodobne bude v blízkom časovom horizonte častejšie diskutovať v odbornej aj vo vládnej sfére.

Prvú skutočnosť predstavuje nedostatok personálu americkej armády, ktorý by na misii zotrval viac ako rok. Vysielanie vojenských kontingentov funguje na rotačnej báze, aby sa zabránilo dlhotrvajúcemu rozmiestneniu vojakov, ktoré znižuje akcioskopnosť a schopnosť vojakov. Odborníci tiež zdôrazňujú, že dlhodobé pôsobenie vojakov v zahraničí znižuje ich súťaživosť a možný kariérny vzostup³². Ani hlavný manuál americkej armády na vedenie protipovstaleckého boja³³ možnosť vyslania vojakov na viac ročné misie nespomína. Naopak, kontraktori fungujú flexibilnejšie a ich služba je stanovená na základe dohody aj na viac ročné pôsobenie. Vďaka tomu majú možnosť na hlbšiu adaptáciu na miestne podmienky, lokálny jazyk alebo aj zvyklosti obyvateľov, čím dochádza k vytvoreniu väčšej dôvery medzi miestnou populáciou.

Druhou výhodou využitia služieb PMC by bolo pôsobenie kontraktorov medzi afganskými jednotkami na najnižších úrovniach. To by znamenalo nielen výcvik afganských vojakov, ale tiež následné fungovanie a poradenstvo pri bojových aktivitách, pretože okrem špeciálnych jednotiek afganská armáda nefunguje efektívne. O zlepšenie situácie sa síce v súčasnosti snažia novovzniknuté americké jednotky asistenčných brigád (*Security Force*

³² GOMPERT, David C. a John GORDON IV. *War by Other Means: Building Complete and Balanced Capabilities for Counterinsurgency*. RAND Corporation, 2008. Dostupné také z: <https://bit.ly/2rSNvea>

³³ *Counterinsurgency Field Manual 3-24*. Department of Army, 2006. Dostupné z: <https://bit.ly/2QOFohG>

Assistance Brigades), ktorých fungovanie však začalo len v roku 2017 a ich efektívnosť ešte nie je potvrdená³⁴.

Prince v iných textoch a rozhovoroch navrhol pôsobenie PMC na spôsob Východoindickej spoločnosti, ktorá viedla samostatnú činnosť v Indii s určitou zodpovednosťou voči materskej Veľkej Británii. Kontraktori by podľa návrhu v Afganistane pôsobili v tesnom kontakte s afganskými vojakmi a dokonca by mohla nastať aj čiastočná integrácia vďaka prevzatíu zvykov alebo naučeniu sa jazyka. Výsledkom toho by mohla byť zvyšujúca sa dôvera medzi obyvateľstvom Afganistanu, avšak pri tak navrhovanom nízkom počte kontraktorov v krajine sa dá ťažko predpokladať, či by to celkovo prinieslo reálne výsledky v protipovstaleckom boji.

Tretím faktorom, ktorý podporuje uskutočnenie Princeho návrhu je znížená viditeľnosť amerického zapojenia v Afganistane. So začiatkom misie *Resolute Support* v roku 2015 sa americká misia v Afganistane sústreďuje len na asistenciu a tréning afganskej armády s obmedzenejším priamym bojovým zapojením. Napriek tomu sa počet amerických vojakov v krajine neznižuje. Zvýraznením úloh kontraktorov a následným odchodom regulárnych amerických vojakov by mohlo dôjsť k zníženiu kritiky medzi verejnosťou v USA a v zahraničí za pôsobenie v Afganistane. Mark Cancian spomína zapojenie Spojených štátov v protipovstaleckom boji v Kolumbii, kde namiesto vyslania armádnych zložiek pristúpilo velenie k využitiu kontraktorov, čoho výsledkom nebola tak výrazná mediálna aktivita a sledovanie pôsobenia amerických vojakov medzi verejnosťou v porovnaní s misiami v Afganistane.³⁵ Cancianov príklad však nemusí byť absolútne rozhodujúci, pretože očakávať stratu záujmu o dianie v Afganistane po 17 ročnej prítomnosti amerických vojakov v tejto krajine by určite nebolo možné v krátkom časovom období v protiklade s minoritnou priamou účasťou americkej armády v Kolumbii. Dá sa však predpokladať, že pokiaľ by bol Princeho návrh naozaj aplikovaný, pozornosť médií aj verejnosti by postupne upadala a s výnimkou výnimočných situácií a udalostí by afganská misia nedosahovala také pokrytie ako v súčasnosti.

Ako rozhodujúci argument svojho návrhu Prince zdôrazňuje odchod amerických vojakov z krajiny. V otázke, či by mali Spojené štáty americké zredukovať svoje zapojenie v Afganistane sa jednoznačne nezhodujú ani vedúci predstavitelia odboru medzinárodných vzťahov a experti so špecializáciou na príbuznú problematiku. Internetový server *Foreign Affairs* priniesol prieskum, podľa ktorého približne polovica respondentov nesúhlasí, aby sa USA stiahli z Afganistanu.³⁶ Prezident Trump v auguste 2017 vyslal ďalšie jednotky do krajiny, pričom na konci roka sa v Afganistane nachádzalo približne 15 000 amerických vojakov a v roku 2018 sa ďalej očakáva nárast ich počtov.³⁷ Z toho vyplýva, že ani

³⁴ SYDNEY, J. - J.R. FREEDBERG. *Army Builds Advisor Brigades: Counterinsurgency is Here To Stay*. In: *Breaking Defense* [online] 16. 2. 2017 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2QZwJ8o>

³⁵ CANCIAN, Mark. *Contractors in Afghanistan: What Erik Prince Gets Right*. In: *Breaking Defense* [online] 4. 8. 2017 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2OgrzGo>

³⁶ Is It Time For a Major U.S. Drawdown in Afghanistan? In: *Foreign Affairs* [online] 28. 9. 2017 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://fam.ag/2QdyMVI>

³⁷ HALTIWANGER, John. *The Forever War: U.S. Military Now Has 15,000 Troops in Afghanistan And That Number Could Soon Increase*. *News Week*. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2xQtyad>

uskutočnenie partikulárnych konceptov (redukcia počtu vojakov v Afganistane) z Princeho návrhu sa v najbližšej dobe nedá očakávať.

APLIKÁCIA PRINCEHO NÁVRHU NA TRI STĹPY PROTIPOVSTALECKÉHO BOJA

Princeho návrh nebol v polovici roka 2017 americkou administratívou prijatý, ale myšlienka využitia kontraktorov pracujúcich pre súkromné vojenské spoločnosti v protipovstaleckom boji bude určite aktuálna aj v blízkej budúcnosti, pretože môžu štátom pomôcť dosiahnuť ich ciele v zahraničnej politike bez potreby niest' zodpovednosť a zodpovedať sa pred domácou aj verejnou komunitou. To, či by Princeho návrh vôbec mohol účinne podporiť protipovstalecký boj v Afganistane, analyzuje táto kapitola textu.

Informácie

Základňou pre tri stĺpy protipovstaleckého boja podľa Kilcullena sú *informácie*. Ako už bolo zmienené, každá akcia v protipovstaleckom boji vysiela správu a cieľom akcií by malo byť zjednotenie správ od jednotlivých zložiek boja v snahe utvrdiť miestnu populáciu v podpore vládnej administratívy.

Pokiaľ by bol Princeho plán prijatý a uskutočnený, táto správa by nemusela vyznieť jednoznačne a dochádzalo by aj k nasledujúcim otázkam:

- Je za najatím a špecifickým pôsobením súkromných vojenských spoločností a ich kontraktorov v Afganistane snaha o definitívny koniec americkej prítomnosti v krajine?
- Zbavujú sa Spojené štáty využitím služieb kontraktorov svojej zodpovednosti za budúcnosť Afganistanu?
- Na základe akej dohody (resp. s kým uzavrú kontrakty - s afganskou alebo americkou vládou) budú kontraktori v Afganistane pôsobiť?

A s nimi súvisiace praktické otázky:

- Existuje entita, ktorá bude dohliadať nad činnosťami kontraktorov?
- Budú kontraktori rešpektovať príkazy afganských dôstojníkov?
- Aký bude postoj obyvateľstva k afganským vojakom, ktorým budú asistovať pri vykonávaní svojich povinností?

Vyššie zmienené otázky sú len príklady toho, čo všetko by musela vysvetliť masívna informačná kampaň po odchode regulárnych amerických síl a začiatku spoločného fungovania medzi afganskou armádou a kontraktormi. Podstatným by bolo zameranie takejto kampane nielen na afganskú populáciu, ale aj svetovú verejnosť, ktorá by sa pravdepodobne pýtala veľmi podobné otázky.

V *informáciách* Kilcullen vyčleňuje šesť jednotlivých prvkov, ktoré sú v nasledujúcej časti analyzované:

- *Spravodajstvo* - Úrad riaditeľa národnej spravodajskej služby v USA v roku 2007 oznámil, že až 70 % rozpočtu na spravodajstvo (výzvedné a kontrašpionážne aktivity) smeruje do rúk kontraktorov. Rovnako aj 70 % členov kontrašpionážnej jednotky ministerstva obrany (*Counterintelligence Field Activity*) patrí medzi kontraktorov

súkromných spoločností³⁸. Gould a Brown potvrdzujú, že v Afganistane v roku 2017 pôsobia aj kontraktori najatí za účelom získavania a analyzovania spravodajských informácií³⁹.

- *Informačné operácie* - podľa Singera sa na tieto akcie špecializujú poskytovatelia vojenských podporných služieb, aj v rámci PSYOPS.⁴⁰ V roku 2010 došlo k zverejneniu informácie o najatí súkromných vojenských kontraktorov v Afganistane vedúcim zamestnancom ministerstva obrany Michaelom Furlongom, ktorý použil 25 miliónov dolárov (pôvodne určených na odmínovanie ciest) na získanie informácií o miestnych povstalcov (zistovanie polôh ich táborov a zariadení, tieto informácie boli následne odoslané americkému veleniu). Vtedajší minister obrany Robert Gates v tejto súvislosti nariadil kontrolu všetkých podobných kontraktov, pretože sa nemalo jednať o len individuálny incident.⁴¹ V skutočnosti sa na informačných operáciach *Centrálneho velenia* významne podieľali súkromní kontraktori, v období 2006-2008 malo v Iraku uzavretých 172 kontraktov v hodnote 270 miliónov dolárov.⁴²

- *Mediálne operácie* - vyššie spomenutých 172 kontraktov obsahovalo okrem iného aj spracovanie dokumentov, reklám, prieskumov, výskumov, dokonca aj novín a televízno-rozhlasových služieb.⁴³ Nedá sa očakávať, že takéto služby bežne poskytujú súkromné vojenské spoločnosti, pravdepodobne sa jedná predovšetkým o iné súkromné spoločnosti, faktom však zostáva, že sú poskytované súkromným sektorom a tiež na to špecializujúcimi sa kontraktormi.

- *Čelenie ideológii/duchovnu/motivácii povstalcov* - ani jedným z týchto troch prvkov sa v spojitosti s PMC nezaobrá odborná literatúra a ani mediálne správy. Podľa autora súvisia primárne s regulárnymi armádnymi zložkami, prípadne ak by do tejto oblasti *informácií* mali byť zapojení aj kontraktori, tak predovšetkým prostredníctvom *informačných a mediálnych operácií*.

- Súkromné vojenské spoločnosti v protipovstaleckom boji znamenajú primárne autora spravodajských informácií, ktoré sú schopné získať rôznymi prostriedkami. Výhodu predstavujú najmä ich skúsení zamestnanci, ktorí v minulosti pracovali v špeciálnych silách, a moderné technológie (napr. drony). V rámci informačnej kampane by však primárna pozornosť mala byť zameraná na národné armádne zložky a vládu, pretože práve oni musia získať dôveru miestnej populácie. Kontraktori majú v tejto snahe len marginálnu úlohu.

³⁸ HILLHOUSE, Raelynn. *Outsourcing Intelligence: How Bush Gets His National Intelligence From Private Contractors*. In: *The Nation* [online]. 24. 7. 2007 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2likrEc>

³⁹ GOULD, Skye., BROWN, Daniel. *Here's how many US troops and private contractors have been sent to Afghanistan*. In: *Business Insider* [online] 22. 8. 2017 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://read.bi/2OetUBL>

⁴⁰ SINGER, ref. 3

⁴¹ FILKINS, Dexter, - MAZZETI, Mark. *Contractors Tied to Effort to Track and Kill Militants*. In: *NY Times* [online] [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://nyti.ms/2xPJM3r>

⁴² PINCUS, Walter. *Defense investigates information-operations contractors*. In: *Washington Post* [online] 29. 3. 2010 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://wapo.st/2DwuDu4>

⁴³ Ibid.

Bezpečnostný stĺp

- V oblasti *bezpečnosti* dokážu súkromné vojenské spoločnosti poskytovať všestranné služby, keďže táto sféra je hlavnou náplňou ich fungovania.
- *Vojenská bezpečnosť* - túto službu dokážu kontraktori vykonávať plnohodnotne a spoľahlivo, avšak z dôvodu nízkych počtov priamo v Afganistane je v podstate minimálna pravdepodobnosť, že by ju dokázali zabezpečiť na celom území krajiny.
- *Polícia/bezpečnosť osôb/verejná bezpečnosť/bezpečnosť populácie* - Scahill zmieňuje pôsobenie PMC *Blackwater* ako poskytovateľa osobnej ochrany pre rôznych amerických oficiálnych činiteľov počas ich návštevy v Iraku, rovnako *DynCorp International* zaobstarávala osobných strážcov afganskému prezidentovi Karzaimu.⁴⁴ Na konci roka 2016 sa v Afganistane nachádzalo 1722 súkromných bezpečnostných kontraktorov, ktorých hlavná náplň práce spočívala v ochrane statických nehnuteľností, osôb a konvojov, hoci nie udržiavanie verejnej bezpečnosti. Z toho vyplýva, že kontraktori majú skúsenosti s udržiavaním bezpečnosti jednotlivých osôb, aj keď to s určitou neimplikuje, že by to dokázali aj v masovom merítku pre širokú populáciu. Je však možné predpokladať, že apriori by k takej činnosti dostatočné skúsenosti mali, minimálne z hľadiska fyzických predpokladov na rovnakej skúsenosti ako má štátna afganská polícia.

Nedá sa však predpokladať, že by Princeom navrhovaných 6000 kontraktorov dokázalo účinne udržiavať bezpečnosť v Afganistane. Efektívnejšie by boli dve možnosti - radikálne navýšiť počet prítomných kontraktorov alebo priradiť jednotlivých kontraktorov medzi afganské policajné jednotky v krajine v snahe odovzdať im znalosti a asistovať pri zabezpečovaní ochrany. V oboch prípadoch by sa však kontraktori mali zamerať primárne na poradenské a konzultantské služby, pretože majoritný potenciál a povinnosť udržiavať bezpečnosť v krajine prináleží viac než 149 tisícim príslušníkom afganskej polície⁴⁵. Kontraktori môžu dočasne suplovať aktivity oficiálnych policajných jednotiek Afganistanu (z hľadiska fyzickej ochrany populácie, otázkou by ale zostali zákonné a právne možnosti výkonu policajnej služby ako obmedzovanie ľudí na slobode alebo administratívna činnosť), avšak v dlhodobom hľadisku musia práve miestne orgány prevziať zodpovednosť za ochranu populácie. Často opakujúcimi incidentmi narušujúcimi bezpečnosť sú útoky samovražedných atentátnikov. Keďže mnohí zamestnanci PMC majú dlhoročné skúsenosti s pôsobením vo vojnových oblastiach, práve boj a prevencia (technologická alebo logistická) proti takýmto útokom by mohla byť výrazným faktorom, ktorým by prispeli k zvýšeniu bezpečnosti v krajine.⁴⁶

Politický stĺp

Tento stĺp tvoria *mobilizácia, rozširovanie vládnutia, inštitucionálna kapacita a sociálna reintegrácia*. Nie sú dostupné informácie o pôsobení PMC v tejto oblasti a podľa názoru

⁴⁴ SCAHILL, ref. 7

⁴⁵ AFGHAN BIOS INFO. Afghan National Police. [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2QWVGJ2a>

⁴⁶ Napríklad výcvik niektorých kontraktorov sa zameriava aj na situácie pri získavaní kontroly nad potencionálnym samovražedným útočníkom, viac. GOLDSTEIN, Mark. *Homeland Security: Federal protective service's contract guard program requires more oversight and reassessment of use of contract guards*. 2010 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2MZIIQ8>

autora by ani do jedného z týchto prvkov nemali súkromné vojenské spoločnosti akokoľvek zasahovať a ani ovplyvňovať, pretože sú určené primárne pre legitímne štátne zložky vlády štátu, v ktorom protipovstalecký boj prebieha, alebo štátnych zložiek spojencov. Zasahovanie PMC by totiž mohlo byť chápané kontraproduktívne v zmysle upierania legitimity štátnej vlády, prípadne len ako vyžiadaná pomoc napríklad pri odzbrojovaní, demobilizácii a reintegrácii povstaleckých jednotiek v prípade opätovného spustenia procesu „Demobilization, Disarmament and Reintegration“.⁴⁷

Ekonomický stĺp

Tretia súčasť protipovstaleckého boja ponúka široký záber možností, v ktorých súkromné vojenské spoločnosti môžu pôsobiť. Kilcullen v nich vytyčuje dva spolu súvisiace prvky - *humanitárnu asistenciu* a *asistenciu pri rozvoji*. PMC sa nezvyknú označovať ako ich uskutočňovatelia, ale zvyčajne ako podporná sila pri ich vykonávaní, ktorým sú určené mimovládne organizácie (NGO). Štúdia pre Organizáciu spojených národov v roku 2008 zistila, že takmer polovica jednotlivých agentúr organizácií alebo NGO využili služby súkromných vojenských spoločností pri ochrane svojho personálu. Táto oblasť predstavuje najväčší potenciál pre ďalšie zapájanie kontraktorov do humanitárnych činností (Anders 2016). Christopher Spearin to vysvetľuje tvrdením, že personál NGO predstavuje ľahký terč pre povstalecké jednotky a ozbrojené sily štátov nevlastnia dostatok kapacít na ich ochranu⁴⁸.

Takáto situácia indikuje dva protipóly, ktoré by vznikali pri zapojení PMC do vykonávania konkrétnej humanitárnej pomoci - a to humanitárna snaha o nezištnú pomoc ľuďom a naproti tomu zmýšľanie súkromných spoločností s úmyslom vytvárať profit. Ilustruje to príkladom o morálnosti zamestnania súkromnej spoločnosti, ktorá by večer vyslala drony na útok voči povstalcovi a ráno dodávala jedlo miestnej populácii.

Združenie európskych mimovládnych organizácií *European Interagency Security Forum* v snahe vytvoriť funkčný rámec využívania služieb súkromných vojenských spoločností vytvorila návod, ktorý obsahuje štyri časti procesu kontraktovania PMC⁴⁹. Tento rámec by mohol poslúžiť ako návod pri rozhodovaní NGO o kontraktovaní súkromných bezpečnostných služieb a následnej legitimácii ich činností.

Naproti tomu *Medzinárodný výbor Červeného kríža* označuje zapojenie PMC do poskytovania humanitárnej pomoci ako jej militarizáciu. Tvrdí, že vo vojnových zónach je niekedy náročné rozlíšiť medzi kontraktormi a pracovníkmi NGO, čoho výsledkom sú

⁴⁷ Tento proces v Afganistane prebiehal v období 2003-2005 a podarilo sa mu demobilizovať viac ako 62 tisíc členov rôznych neštátnych ozbrojených frakcií, viac STRIULI, Lorenzo., TERMENTINI, Fernando. *Afghanistan: Disarmament, Demobilization and Reintegration*. 2008 [cit. 2018-9-26].

Dostupné z: <https://bit.ly/2R23mSG>

⁴⁸ SPEARIN, Christopher. *Private, Armed and Humanitarian? States, NGOs, International Private Security Companies and Shifting Humanitarianism*. 2008 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z:

<https://bit.ly/2O8sXLp>

⁴⁹ Prvotné hodnotenie rizika (môže úlohu vykonať aj iný druh spoločnosti?); rozhodnutie využiť služby PMC (môže to negatívne ovplyvniť obraz organizácie?); ponuka, vyber a vypracovanie zmluvy; vyhodnotenie poskytovaných služieb, viac GLASER, Max. *Engaging Private Security Providers: A Guideline for Non-Governmental Organizations*. 2011 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/1JkxlcM>

nediskriminačné útoky povstalcov na obe skupiny, ktorí ich jednoducho považujú za nástroj západných mocností⁵⁰.

Okrem zapojenia pri poskytovaní humanitárnej pomoci alebo asistovaní pri jej vykonávaní súkromné vojenské spoločnosti, resp. kontraktori, predstavujú aj ako aktéra pri ďalších dvoch prvkoch, ktoré Kilcullen označuje ako *zdroj a spravovanie infraštruktúry a kapacita rozvoja*. Kontraktori sú významne zapojení pri stavbe, rekonštrukcii a udržiavaní infraštruktúry, zásobovaní afganskej aj americkej armády, tréningu afganskej armády a polície. Úrad špeciálneho inšpektora v dohľade nad rekonštrukciou Afganistanu vypočítal, že v období rokov 2007-2009 uzavrela americká vláda kontrakty za viac ako 17 miliárd dolárov s viac ako 7000 individuálnymi kontraktormi, súkromnými spoločnosťami alebo nevládnymi organizáciami. Kontrakty boli uzavreté s rôznymi odlišnými entitami, avšak na príklade súkromnej vojenskej spoločnosti *DynCorp International*, s ktorou americká vláda uzavrela zmluvu v hodnote takmer dvoch miliárd dolárov je si možné predstaviť, že PMC majú kľúčovú úlohu ako poskytovatelia služieb pre rekonštrukciu Afganistanu.⁵¹

Zníženie počtu kontraktorov, ako si to predstavuje Prince, by však mohlo radikálne znížiť úroveň rekonštrukčných prác a udržiavania fungujúcej infraštruktúry, pretože až približne polovica kontraktorov v roku 2016 pracovala v tejto oblasti. Výhodou takéhoto konania by síce mohlo byť zefektívnenie a prevzatie väčšej zodpovednosti afganskej vlády, zároveň však možno aj strata dôvery medzi určitou časťou populácie, ktorej by to prinieslo zníženie životnej úrovne alebo stratu zamestnania, pokiaľ pre tieto spoločnosti pracovali.

Efektivita a legitimita

Efektivita pri vedení protipovstaleckého boja by sa podľa Kilcullenovej teórie pri využití služieb súkromných vojenských spoločností mohla merať počtom nasadených kontraktorov v krajine. Ako už bolo niekoľkokrát spomenuté a analyzované, Princeho navrhovaný počet 6000 ľudí by nedokázal efektívne uskutočňovať úkony patriace do protipovstaleckého boja.

Efektivitu súkromných vojenských spoločností pri vedení protipovstaleckého boja razantne podkopáva výskum od Arama Rostona.⁵² V ňom sa zameril na afganskú PMC *Watan Risk Management*, ktorú viedol Ahmad Rateb Popal.⁵³ Tá zodpovedala za bezpečnosť na trase Kábul-Kandahár, pričom výskum priniesol informácie o napojení tejto spoločnosti na rôzne miestne ozbrojené milície alebo aj povstalecký Taliban, kedy obe strany uzatvárajú dohody o obmedzení útokov na americké zásobovacie konvoje. Konvoje

⁵⁰ War and/or Peace: How the Private Military and Security Industry is Trying to Rebrand Itself as a Humanitarian Actor. In: *Global Policy* [online] 29. 2. 2012 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2QZHRCc>

⁵¹ DOD, State and USAID Obligated over 17.7 Billion to About 7,000 Contractors and Other Entities for Afghanistan Reconstruction During Fiscal Years 2007-2009. Office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. 2010 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2zvPLfQ>

⁵² ROSTON, Aram. *How the US funds the Taliban*. In: *The Nation* [online] 11. 11. 2009 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2xTMRPQ>

⁵³ Počas sovietskej invázie do Afganistanu viedol odpor muhadžejínov, neskôr bol odsudeny v USA za pašovanie heorinu a v roku 2001 bol prekladateľom pre Taliban.

za bezpečný prechod musia týmto milíciám zaplatiť, pričom sa uvádza suma 1500 dolárov za jeden nákladný voz. Výskum sa ďalej sústreďuje na finančné napojenie súkromných vojenských spoločností na Taliban, ktoré potvrdzujú aj americkí vojaci, predovšetkým takisto s úmyslom obmedziť povstalecké útoky.⁵⁴ V článku nie je explicitne spomenuté, či sa týchto akciách zúčastňujú aj americké PMC. Faktom však zostáva, že ak ani pri výrazných počtoch kontraktov ako tomu bolo v roku 2009 nedokážu spoločnosti účinne udržiavať a podporovať bezpečnosť v krajine, pri prijatí Princeho návrhu sa nedá očakávať žiadny rozdiel.

Legitimita, teda uznanie a dôvera od afganských občanov, by pri navrhovanom pôsobení bola pravdepodobne taktiež spochybňovaná, a to nielen kvôli častému označovaniu kontraktorov ako žoldnierov, ale tiež neslávne známym udalostiam, napríklad incidentu na Nisourskom námestí, kedy v roku 2007 zamestnanci *Blackwateru* zabilí 17 irackých občanov len z domnienky, že sa na nich chystajú zaútočiť.⁵⁵ Nejedná sa o ojedinelý incident vykonaný kontraktormi, okrem strelby medzi civilistov došlo v minulosti aj k mučeniu väzňov vo väznici Abú Graíb alebo tiež k obvineniu zo znásilnenia zamestnankyne súkromnej vojenskej spoločnosti.⁵⁶ Napriek tomu, že došlo k odsúdeniu troch zamestnancov *Blackwateru* za incident na Nisourskom námestí, stále zostáva viacero nevyjasnených a nevyriešených prípadov so zapojením kontraktorov v incidentoch s civilnými obeťami (napr. podľa WikiLeaks stáli zamestnanci vyššie zmienenej PMC za smrťou niekoľko desiatok civilistov v Iraku).⁵⁷ Nedôvera v možnosť zodpovedať sa za svoje činy môže značne podkopávať legitimitu kontraktorov medzi obyvateľmi pri ich zapojení ako súčasť protipovstaleckého boja.

ZÁVER

Erik Prince navrhuje namiesto približne 9000 vojakov americkej armády, ktorí v roku 2017 v Afganistane pôsobili, vyslať 2000 členov špeciálnych jednotiek a 6000 kontraktorov. Špeciálne jednotky by vykonávali výhradne aktívne bojové operácie, zatiaľ čo kontraktori by mali slúžiť spolu s vojakmi afganskej armády.

Ako text vysvetľuje, takýto návrh sa stretáva s výraznou kritikou. Hlavnými bodmi kritiky sú pochybnosti nad spolupracou kontraktorov a afganských vojakov, schopnosť zhromaždiť dostatočný počet vhodných kontraktorov, legitimita využitia PMC a ekonomická i reálna efektívnosť. Ako pozitívny prínos by uskutočnenie Princeho návrhu mohlo znamenať zníženie americkej vojenskej prítomnosti v krajine, spolupráca s jednotlivými afganskými vojakmi na lokálnej úrovni a zefektívnenie boja proti povstalcovi.

Aplikovanie návrhu na Kilcullenovu teóriu predstavuje opis činností kontraktorov podľa troch stĺpov protipovstaleckého boja. Podľa bezpečnostného stĺpa by PMC dokázali účinne nahradiť činnosť regulárnych vojakov americkej armády. Politický stĺp predstavuje

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ SCAHILL, ref. 7

⁵⁶ *Examples of Violent Crimes and Abuses by U.S. Contractors*. HUMAN RIGHT FIRST [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2N56jPo>

⁵⁷ ELEY, Tom. WikiLeaks reveals private security contractors killed Iraqis with impunity. In: *World socialist web site* [online] 27. 10. 2010 [cit. 2018-9-26]. Dostupné z: <https://bit.ly/2zH3xMu>

oblasť, do ktorej by sa kontraktori nemali zapájať z legitímnych dôvodov vôbec. Pri ekonomickom stĺpe sa jedná predovšetkým o pomoc pri budovaní a udržiavaní miestnej infraštruktúry a asistencii nevládnym organizáciám pri poskytovaní humanitárnej pomoci.

Po sumarizácii jednotlivých informácií a skúseností z doterajšieho pôsobenia kontraktorov v Afganistane je možné usúdiť, že dokážu byť výrazne platnou pomocou pri vedení protipovstaleckého boja. Bez ich prítomnosti by v minulosti hlavný aktér protipovstaleckého boja - americká armáda a administratíva, len ťažko dokázal pomôcť vytvoriť a udržať funkčnú afganskú vládu, pretože by musel vynakladať oveľa viac prostriedkov a ľudskej sily napríklad na zásobovanie, logistiku alebo stav infraštruktúry. Napriek tomu však hlavným problémom bola, a je možné usudzovať že aj zostane, legitimita a ospravedlnenie (nielen medzi miestnym obyvateľstvom v krajine) toho, aby ziskové organizácie bez príslušnosti ku konkrétnemu štátu vykonávali rôzne činnosti alebo dokonca aj bojovali v mene afganskej vlády. Pretože je to práve ona, ktorá si potrebuje získať „hearts and minds“ svojich obyvateľov a kontraktori jej v tom môžu len poslúžiť ako pomocná sila.